

Helsinki

Poissaoloihin puuttumisen käsikirja

10203

Sisällysluettelo

Poissaloihin puuttumisen toimintamalli.....	3
Poissaolojen ennaltaehkäisy ja seuranta.....	4
Läsnäolon ja kouluun kiinnittymisen tukeminen.....	5
Tunne- ja vuorovaikutustaitojen suunnitelmallinen harjoittelu.....	5
Jatkuva ryhmäytymisen tukeminen.....	6
Poissaolojen systemaattinen seuranta.....	6
Kodin ja koulun yhteistyö – ennaltaehkäisy.....	7
Poissaoloja ennakoivia riskitekijöitä	7
Tyypillisiä poissaoloja ennakoivia esimerkkejä lapsen kasvuympäristössä	8
Tyypillisiä poissaoloja ennakoivia esimerkkejä koulussa	8
Varhainen puuttuminen	9
Poissaolojen syiden selvittäminen	10
Opiskeluhuollon konsultointi.....	11
Suunnitelman laadinta poissaolojen vähentämiseksi	11
Kodin ja koulun yhteistyö – varhainen puuttuminen	11
Vahva tuki	12
Monialaisten asiantuntijaryhmän kokoaminen	13
Vahvan tuen suunnitelman laatiminen	14
Kun kaikki toimenpiteet on tehty.....	15
Lähteet ja kirjallisuutta	16
Liitteet	17

Poissaoloihin puuttumisen käsikirjassa kuvataan toimintamalli oppilaiden kouluun kiinnittymisen tukemiseen, poissaolojen ennaltaehkäisyyn ja seurantaan sekä niihin puuttumiseen.

Oppilaan lisääntyneet poissaolot viestivät hyvinvoinnin heikentymisestä tai haasteista kouluun kiinnittymisessä. Poissaolo on oire, jonka taustalla oleva syy täytyy selvittää, jotta oppilas saa tilanteessaan oikeanlaista tukea. Käsikirja ohjaa tunnistamaan oppilaan tarpeet varhaisessa vaiheessa ja suunnittelemaan toimenpiteitä, jotka tukevat oppilaan läsnäoloa ja kiinnittymistä kouluun.

Koulutasolla poissaolojen ennaltaehkäisyä, suunnitelmallista seuranta ja niihin puuttumista koordinoi koulun johto yhdessä yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kanssa. Koulukohtaiset ratkaisut sekä työn- ja vastuunjako täsmennetään koulun toimintasuunnitelmassa. Sovittujen toimintatapojen ja vastuiden tulee olla koko opetushenkilöstön, oppilaiden ja huoltajien tiedossa.

Perusopetuslaki: Opetuksen järjestäjän tulee ennaltaehkäistä perusopetukseen osallistuvan oppilaan poissaoloja sekä seurata ja puuttua niihin suunnitelmallisesti. Opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa luvattomista poissaoloista oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. (25.11.2022/947)

Poissaoloihin puuttumisen toimintamalli

Ennaltaehkäisy

Kaikki oppilaat

Luokanopettaja/-valvoja
Rehtori ja yhteisöllinen
opiskeluhoito
Huoltajat ja koulun aikuiset

- ▶ Läsnaolon ja kouluun kiinnittymisen tukeminen
- ▶ Poissaolojen systemaattinen seuranta
- ▶ Kodin ja koulun yhteistyö

Varhainen puuttuminen

Oppilaat, joilla
5–10 % poissaoloja

Luokanopettaja/-valvoja
Oppilas ja huoltaja
Opiskeluhoito

- ▶ Poissaolojen syiden selvittäminen
- ▶ Opiskelijahuollon konsultointi
- ▶ Suunnitelman laadinta poissaolojen vähentämiseksi
- ▶ Kodin ja koulun yhteistyö

Vahva tuki

Oppilaat, joilla
10–20 % poissaoloja

Luokanopettaja/-valvoja
Oppilas ja huoltaja
Monialainen asiantuntijaryhmä

- ▶ Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen
- ▶ Vahvan tuen suunnitelman laatiminen

1

Poissaolojen ennaltaehkäisy ja seuranta

Läsnäolon ja kouluun kiinnittymisen tukeminen

Kohtaamisen merkitys

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen suunnitelmallinen harjoittelu

Jatkuva ryhmäytymisen tukeminen

Poissaolojen systemaattinen seuranta

Poissaoloja ennakoivia riskitekijöitä

Tyypillisiä poissaoloja ennakoivia esimerkkejä koulussa

Tyypillisiä poissaoloja ennakoivia esimerkkejä kasvuympäristössä

Kodin ja koulun yhteistyö – ennaltaehkäisy

Läsnäolon ja kouluun kiinnittymisen tukeminen

Turvallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunne, kunnioittava kohtaaminen ja oppilaiden nähdäksi tuleminen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu ja epäkunnioittavaan käytökseen puuttuminen kiinnittävät oppilaita kouluun ja ehkäisevät poissaoloja. Jokaiselle oppilaalle tarjottava oppimisen ja hyvinvoinnin tuki vahvistaa oppilaan toimijuuden, osallisuuden ja arvokkuuden kokemusta ja lisää siten halukkuutta tulla kouluun.

Näiden lisäksi kouluun kiinnittymistä vahvistavat

- koulupäivän ja oppituntien selkeys ja ennakoitavuus
- ohjeiden ja tehtävien visualisointi
- mahdollisuus tehdä itseään koskevia valintoja koulupäivän aikana
- hyvät kaverisuhteet
- mahdollisuus liikkumiseen ja lepoaikaan koulupäivän aikana, esimerkiksi rauhallinen välitunnin viettopaikka
- aistikuormituksen vähentäminen oppituntien aikana esimerkiksi kuulokkeita, sermejä tai muita vastaavia hyödyntämällä
- myönteinen, kannustava ja kunnioittava puhekuulttuuri koulussa ja huoltajien kanssa

Oppilaiden läsnäoloa koulussa tukee myös säännöllinen yhteydenpito huoltajien kanssa, koululäsnäolon merkityksen korostaminen, myönteisen palautteen antaminen oppilaalle ja huoltajalle, tiedottaminen poissaolojen seurannasta ja puuttumisen käytännöistä sekä varhainen kodin ja koulun välinen yhteistyö poissaolojen lisääntyessä.

Kohtaamisen merkitys

Nähdäksi tuleminen luo oppilaalle turvallisen olon. Kouluun kiinnittymisessä turvallisella oppilaan ja opettajan suhteella on tutkimusten mukaan suurempi merkitys kuin millään muulla yksittäisellä tekijällä (Allen ym.2018). Oppilaan kohtaaminen tarkoittaa yksinkertaisimmillaan tervehtimistä, hyväksyvää katsetta tai pienenkin myönteisen palautteen antamista. Kohtaaminen vahvistaa oppilaan kokemusta nähdäksi tulemisesta ja kouluun tai luokkaan kuulumisesta.

Yhteisöllinen opiskeluhoultotyö kuuluu kaikille koulun toimijoille. Koulun yhteisöllistä toimintakulttuuria ja sen kehittämistä johtaa rehtori. **Yhteisölliseen opiskeluhoultoryhmään** (YHR) kuuluu yleensä kuraattori, psykologi, kouluterveydenhoitaja ja koululääkäri sekä rehtorit ja koulun opetushenkilöstöä. YHR-tapaamisissa on mukana myös oppilas- ja huoltajaedustus. Tapaamisissa ei käsitellä yksittäisten oppilaiden asioita, vaan koko kouluyhteisöä koskevia teemoja.

Yksilökohtaisella opiskeluhoullolla tarkoitetaan yksittäiselle oppilaalle tarjottavaa kouluterveydenhuoltoa sekä kuraattori- ja psykologipalveluja. Lisäksi yksilökohtaista opiskeluhoiltoa on **monialaisessa asiantuntijaryhmässä** toteutettava yhteistyö yksittäisen oppilaan opiskeluhoiltoasiassa.

Tunne- ja vuorovaikutustaitojen suunnitelmallinen harjoittelemine

Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat taitoja, joita voidaan oppia ja opettaa koulussa. Tunnetaidoilla tarkoitetaan taitoa havaita, tiedostaa, ilmaista ja säädellä omia tunteita. Vuorovaikutustaidot ovat kykyä ja halua vaihtaa ajatuksia, kokemuksia, mielipiteitä tai tekoja toisten kanssa ja toimia yhdessä. Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat oppimisen tavoite eri oppiaineissa ja ne sisältyvät myös laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuteen. Oppituntien lisäksi näiden taitojen harjoittelu arkisissa tilanteissa on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria (OPS 4.2). Koulun aikuiset mallintavat kunnioittavaa, ystävällistä ja rakentavaa kohtaa-mista ja kuuntelemista. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen on myös osa Helsingin kiusaamisen vastaista toimintaa.

Kouluilla on käytössä koulukohtainen rakenne tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Yhteisöllisen opiskeluhoillon toiminta sekä kouluyhteisön hyvinvointia tukevat rakenteet ovat suuressa roolissa myönteisen ja yhteisöllisen toimintakulttuurin muotoutumisessa. Turvallinen ja ilmapiiriltään ystävällinen toimintakulttuuri parantaa opettajan ja oppilaan välistä sekä oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja edistää oppilaan pystyvyyden ja osallisuuden kokemusta ja kouluun kiinnittymistä. Koulu voi tarvittaessa tarjota myös tukiopetusta tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisessa.

Jatkuva ryhmäytymisen tukeminen

Yhteenkuuluvuuden tunne on yksi tärkeimmistä perustarpeista. Sen merkitys hyvinvoinnissa, oppimisessa ja kouluun kiinnittymisessä on korvaamaton. Ryhmäytymisen tukeminen tulee olla jatkuvaa ja suunnitelmallista. Sen tarkoitus on luoda ja vahvistaa yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta ryhmässä.

- Ryhmäytymiseen varataan aikaa ympäri lukuvuoden. Ryhmäytyminen ei tapahdu yksittäisen oppitunnin tai päivän aikana, vaan jatkuvasti ja kaikessa koulupäivän aikana tapahtuvassa toiminnassa.
- Oppitunteihin voi sisällyttää pieniä ryhmäytymistä tukevia tuokioita.
- Ryhmäytymiseen vaikuttavat myös pulpetti- ja istumajärjestelyt.
- Työskentelystä pareittain tai ryhmässä on hyvä kertoa etukäteen. Opettaja päättää ryhmäjaosta, eivät oppilaat.
- Yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä lisää psykologista turvallisuutta, jolloin myös haastavia teemoja ja tilanteita voidaan käsitellä yhteisesti koko luokan kanssa.

Poissaolojen systemaattinen seuranta

Poissaolojen suunnitelmallinen seuranta on osa tehokasta poissaolojen ennaltaehkäisyä. Poissaoloihin puuttumisen toimenpiteet käydään läpi lukuvuoden alussa koko opettajakunnan, huoltajien ja oppilaiden kanssa. Yhdessä sovitaan ja varmistetaan, että poissaolojen seuranta toteutuu suunnitelman mukaisesti.

Poissaolojen seurannan muistilista:

Oppilas

- ☐ Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia [[oppivelvollisuuslaki §2](#)].
- ☐ Osallistuu säännöllisesti lukujärjestyksen mukaiseen koulutyöhön.

Huoltaja

- ☐ Huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden [[oppivelvollisuuslaki §9](#)].
- ☐ Ilmoittaa oppilaan poissaoloista ja muista koulunkäyntiin vaikuttavista asioista opettajalle.
- ☐ Seuraa Wilman kautta oppilaan poissaoloja.
- ☐ Tekee yhteistyötä koulun kanssa ja osallistuu tarvittaessa opiskeluhoollon monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisiin.

Opettajat

- ☐ Jokaisen opettajan täytyy kirjata oppilaan poissaolo Wilman tuntimerkintöihin.
- ☐ Aineenopettaja ottaa matalalla kynnyksellä oppilaan lisääntyneet poissaolot puheeksi luokanopettajan tai -valvojan kanssa.
- ☐ Luokanopettajalla tai -valvojalla on velvollisuus seurata luokansa oppilaiden poissaoloja Wilmassa säännöllisesti, esimerkiksi viikoittain.

- ☐ Luokanopettajan tai -valvojan on keskusteltava lyhyestäkin huolestuttavasta poissaolosta oppilaan ja huoltajan kanssa syyn selvittämiseksi. Alkuopetuksessa opettajan pitää olla välittömästi yhteydessä huoltajaan, mahdollisuuksien mukaan puhelimitse, jos oppilas ei saavu kouluun.
- ☐ Isompien oppilaiden selvittämättömissä poissaoloissa opettajan pitää olla yhteydessä huoltajaan mahdollisimman pian, esimerkiksi saman päivän aikana.
- ☐ Opiskeluhoollon työntekijöitä konsultoidaan varhaisessa vaiheessa, kun oppilaan poissaolot alkavat lisääntyä.

Rehtori

- ☐ Rehtori/virka-apulaisrehtori muistuttaa säännöllisesti poissaolojen tarkistamisesta, esimerkiksi jaksojen vaihtuessa.
- ☐ Rehtori/virka-apulaisrehtori kokoaa pedagogiselta tietotyöpöydältä säännöllisesti tilastotietoa yhteisöllisen opiskeluhoolloryhmän kokouksiin. Tarkastelua voidaan tehdä esimerkiksi luokakohtaisesti, jolloin luokan kanssa voidaan lähteä toteuttamaan erilaisia puuttumisen toimenpiteitä.
- ☐ Koulutasoisia poissaolotilastoja käydään läpi säännöllisesti myös koko opettajakunnan kanssa esimerkiksi yhteissuunnitteluajalla ennen lomaa.

Kaupunki

- ☐ Kaupunkitasolla koulujen poissaolotuntimääriä seurataan perusopetuspalveluissa.

Kodin ja koulun yhteistyö – ennaltaehkäisy

Oppilaan hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen on huoltajien ja koulun yhteinen tehtävä. Kodin ja koulun sujuvalla yhteistyöllä on keskeinen rooli turvallisen ja hyvinvoivan toimintakulttuurin rakentamisessa. Sujuva kommunikointi ja yhteistyö huoltajien kanssa jo silloin, kun ongelmia ei ole, edesauttaa yhteistyön tiivistämistä ja ratkaisujen löytämistä ongelmatilanteissa. Huoltajien kutsuminen kouluyhteisön tapahtumiin edistää keskinäistä luottamusta ja ymmärrystä sekä oppilaiden kiinnittymistä kouluun.

Oppilaalla on oikeus saada opetusta ja velvollisuus osallistua opetukseen. Oppilas voi olla poissa opetuksesta vain, jos hän on sairaana tai on saanut luvan poissaoloon. Huoltaja ilmoittaa lapsen sairaspöissaolosta Wilmassa. Lupa muuhun poissaoloon voidaan myöntää vain erityisestä syystä. Tällöin huoltajan velvollisuutena on varmistaa, että oppilas huolehtii koulutehtävistä ja etenee opinnoissaan poissaolosta huolimatta normaalisti. Koulu ei ole velvoitettu antamaan oppilaalle tukiopetusta anotun poissaolon (esim. loman) takia.

Taulukko 1

Poissaoloihin vaikuttavia riskitekijöitä

YHTEISKUNTAAN LIITTYVÄT

- ▶ Turvattomuus
- ▶ Epävarmuus tulevaisuudesta
- ▶ Asenteet ja normit esimerkiksi etnisyyteen, sukupuoli-identiteettiin tai seksuaalisuuteen liittyen
- ▶ Kriisit tai järkyttävät tapahtumat

KOULUUN LIITTYVÄT

- ▶ Kiusaaminen
- ▶ Arjen ja koulupäivän ennakoimattomuus
- ▶ Tunnistamattomat ja/tai hoitamattomat oppimis- tai neuropsykiatriset vaikeudet
- ▶ Huonot suhteet oppilaiden ja opettajien välillä
- ▶ Jännitteinen ilmapiiri ja/tai negatiivinen puhekulttuuri
- ▶ Vähäinen tai huono kodin ja koulun yhteistyö
- ▶ Vaihtuvat aikuiset ryhmässä

PERHEESEEN LIITTYVÄT

- ▶ Huoltajien päihde- ja/tai mielenterveyden ongelmat
- ▶ Ylisuojelevat vanhemmat
- ▶ Perheen sisäiset vuorovaikutuksen ongelmat
- ▶ Henkinen ja/tai fyysinen väkivalta
- ▶ Vastuunkaton sisruksista tai huoltajista
- ▶ Huoltajan välinpitämättömyys koulunkäynnin suhteen

OPPILAASEEN LIITTYVÄT

- ▶ Ahdistuneisuus, mielialaoireet
- ▶ Somaattisen oireet
- ▶ Puutteet itsesäätelyssä ja/tai toiminnanohjauksessa
- ▶ Taipumus negatiiviseen ajatteluun
- ▶ Heikot ongelmanratkaisutaidot
- ▶ Yksinäisyys
- ▶ Päihteiden käyttö

Poissaoloja ennakoivia riskitekijöitä

Koulun ennaltaehkäisevän työn ja poissaoloihin puuttumisen toimenpiteiden kehittämisessä on tärkeää tunnistaa poissaoloja ennakoivia riskitekijöitä. Ne voivat liittyä esimerkiksi oppilaaseen, hänen perheeseensä, kouluun tai yhteiskunnallisiin seikkoihin. Usein poissaolojen taustalla on useamman riskitekijän yhteisvaikutus, josta seuraa poissaolojen lisääntyminen.

Lisäksi runsaasti poissaoloja saattavat tuottaa:

- ▶ Koulun loma-aikojen ulkopuolelle ajoittuvat pitkät poissaolot, kuten matkat
- ▶ Koulunkäynnin kokeminen merkityksettömäksi

Usein poissaolojen taustalla on useamman riskitekijän yhteisvaikutus, josta seuraa poissaolojen lisääntyminen.

Tyypillisiä poissaoloja ennakoivia ensimerkkejä lapsen kasvuympäristössä

Oppilaan voinnista ja toiminnasta voidaan tunnistaa jo varhain merkkejä siitä, että poissaolot saattavat lisääntyä. Yhteys opettajaan tai koulun opiskeluhooltoon kannattaa ottaa, kun lapsesta tehdään seuraavia havaintoja:

- ▶ suuria vaikeuksia lähteä kouluun aamuisin
- ▶ lisääntyneet somaattiset oireet, kuten vatsakipu, päänsärky tai pahoinvointi
- ▶ lisääntynyt ärtyneisyys tai vihamielisyys
- ▶ toistuvat pyynnöt saada jäädä kotiin koulupäivän ajaksi
- ▶ lisääntynyt yleinen tai sosiaalinen ahdistus
- ▶ sosiaalisten tilanteiden välttely tai pelko
- ▶ muutokset kaverisuhteissa erityisesti koulussa
- ▶ palkitsevien tilanteiden etsiminen koulun ulkopuolelta
- ▶ lisääntyneet huolet tai pelot
- ▶ masentuneisuus

LÄHDE: MUKAILTU KOULUKUNNOSSA.FI

Oppilaan voinnista ja toiminnasta voidaan tunnistaa jo varhain merkkejä siitä, että poissaolot saattavat lisääntyä.

Tyypillisiä poissaoloja ennakoivia ensimerkkejä koulussa

Oppilaan voinnista ja toiminnasta voidaan tunnistaa jo varhain merkkejä siitä, että poissaolot saattavat lisääntyä. Näiden havaintojen takana olevat syyt tulee selvittää mahdollisimman pian oppilaan ja/tai huoltajan kanssa ja konsultoida opiskeluhoiltoa varhaisessa vaiheessa, jotta tilanne ei eskaloidu:

- ▶ oppilaan käytöksessä tai toiminnassa tapahtuu huomattava muutos
- ▶ oppilaan poissaolo toistuu tietyssä viikonpäivänä tai tietyyn aikaan
- ▶ oppilaan poissaolot lisääntyvät äkillisesti
- ▶ toistuvat myöhästymiset
- ▶ vaikeuksia tulla tietyille oppitunneille
- ▶ fyysiset oireet, kuten vatsakipu, päänsärky tai pahoinvointi
- ▶ lisääntynyt itkuisuus tai vetäytyneisyys
- ▶ koulun sosiaalisten tilanteiden välttely tai pelko
- ▶ kokeiden tai muiden arviointitilanteiden välttely tai pelko

LÄHDE: MUKAILTU KOULUKUNNOSSA.FI

2

Varhainen puuttuminen

Poissaolojen syiden selvittäminen

Opiskeluhuollon konsultointi

Suunnitelman laadinta poissaolojen vähentämiseksi

Kodin ja koulun yhteistyö – varhainen puuttuminen

Poissaolojen syiden selvittäminen

Jokaisen opettajan velvollisuus on ottaa yhteys luokanopettajaan tai -valvojan, jos oppilaan poissaolot lisääntyvät omilla opetustunneilla. Luokanopettajan/-valvojan on oltava yhteydessä huoltajaan, jos oppilaalla on selvittämättömiä poissaoloja tai oppilaalle on kertynyt seurantajakson aikana poissaoloja vähintään 5–10 % opetuksesta tai kun opettaja arvioi, että poissaoloihin liittyy epäselviä tai huolestuttavia piirteitä.

Jos poissaolon syy ei ole selvillä

- ▶ Luokanopettaja/-valvoja ottaa poissaolot puheeksi oppilaan ja huoltajan kanssa mahdollisuuksien mukaan kasvotusten tai puhelimitse ja pyrkii selvittämään poissaolojen syyt.
- ▶ Jos keskustelu on riittävä interventio ja oppilaan koulunkäynti jatkuu normaalisti, jatketaan poissaolojen seurantaa.

Jos selvittelyssä herää huoli

- ▶ Luokanopettaja/-valvoja konsultoi opiskeluhoollon ammattilaista, jonka kanssa arvioidaan oppilaan tuen tarve ja tarvittaessa päivitetään tukea.
- ▶ Luokanopettaja/-valvoja laatii suunnitelman poissaolojen vähentämiseksi yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa.
- ▶ Tarvittaessa huoltajan kanssa voidaan ottaa yhteyttä lapsiperheiden sosiaaliohjaukseen.
- ▶ Luokanopettaja/-valvoja kirjaa toimenpiteet Wilman Muistio-välilehdeltä saatavaan poissaoloihin puuttumisen toimenpiteet lomakkeeseen.

Taulukko 2

Poissaolojen määrät – varhainen puuttuminen

LUKUKAUSI	5 %	10 %	20 %	50 %
1. luokka	19 h	38 h	76 h	190 h
5. luokka	24 h	48 h	95 h	238 h
9. luokka	29 h	57 h	114 h	285 h
12 VIIKON JAKSO	5 %	10 %	20 %	50 %
1. luokka	12 h	24 h	48 h	120 h
5. luokka	15 h	30 h	60 h	150 h
9. luokka	18 h	36 h	72 h	180 h
6 VIIKON JAKSO	5 %	10 %	20 %	50 %
1. luokka	6 h	12 h	24 h	60 h
5. luokka	8 h	15 h	30 h	75 h
9. luokka	9 h	18 h	36 h	90 h

Poissaolojen syiden selvittelyssä opettajan on muistettava huolenpidon ja välittämisen näkökulma ja vältettävä oppilaan syylistämistä ja kielteistä suhtautumista poissaoloihin. Myöhästymisiä, poissaoloja tai niiden syitä ei kommentoida muiden kuullen. Oppilaan on koettava, että hän on aina tervetullut kouluun.

On tärkeää selvittää millaisia syitä poissaolon taustalla voi olla. Syiden selvittelyssä luokanopettajan/-valvojan pitää keskustella sekä oppilaan että huoltajan kanssa puhelimitse tai kasvotusten, ei Wilma-viestillä. Tarvittaessa voi hyödyntää valmista tukimateriaalia. Opettaja voi tässä vaiheessa myös konsultoida opiskeluhoollon ammattilaista siten, että oppilas pysyy nimettömänä tai kysyä oppilaalta ja huoltajalta luvan opiskeluhoollon mukaan ottamiseen prosessiin.

Poissaolojen syiden selvittelyssä opettajan on muistettava huolenpidon ja välittämisen näkökulma ja vältettävä oppilaan syylistämistä ja kielteistä suhtautumista poissaoloihin.

Opiskeluhoitopalvelujen konsultointi

Jos selvittämisessä ilmenee huolestuttavia tai epämääräisiä syitä poissaoloille, poissaolojen syy ei selviä, huoltajaa ei tavoiteta tai poissaolot jatkuvat, opettajan pitää konsultoida koulun opiskeluhoollon ammattilaista poissaoloihin puuttumisen toimenpiteiden laatimiseksi vaitiolovelvollisuuden estämättä[§].

Koulun työntekijällä on velvollisuus viipymättä ottaa yhteys terveydenhoitajaan, kuraattoriin, psykologiin tai lääkäriin, jos hän arvioi oppilaan tarvitsevan opiskeluhoitopalveluja. Syyksi riittää koulun työntekijän huoli oppilaan terveydestä, hyvinvoinnista tai muusta havaitusta tai tietoon tulleesta ongelmasta, esimerkiksi poissaoloista. Tällöin koulun työntekijän on myös **salassapidon estämättä** annettava opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiselle kaikki tiedot, jotka vaikuttavat oppilaan tuen tarpeen arvioimiseen.

Yhteydenotto opiskeluhoitopalveluihin tehdään mahdollisuuksien mukaan yhdessä oppilaan kanssa. Jos tämä ei ole mahdollista kerrotaan oppilaalle ja huoltajalle yhteydenotosta jälkikäteen. Heille on tarjottava mahdollisuus esittää kysymyksiä ja keskustella asiasta, joten kertomisen palveluihin ohjaamisesta tulee tapahtua esimerkiksi puhelimitse. [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 16§, HE19/2022VP]

Poissaolojen syiden selvittämisestä sovitaan yhdessä opettajan, oppilaan, huoltajan ja opiskeluhoollon ammattilaisten kesken. On myös hyvä kerätä tietoa useammalta henkilöltä ja kartoittaa tilannetta sekä pedagogisesta, sosiaalisesta, psykologisesta että terveydellisestä näkökulmasta. Poissaolojen syiden selvitys auttaa järjestämään oppilaalle juuri sellaista tukea, jota hän tilanteessaan tarvitsee.

Mikäli oppilas ei halua ottaa vastaan opiskeluhoitopalveluja, oppilasta tuetaan yhteisöllisen opiskeluhoollon sekä pedagogisen ja koulunkäynnin tuen keinojen avulla ja seuranta jatketaan. Opettaja on joka tapauksessa velvollinen konsultoimaan opiskeluhoollon ammattilaista. Tarvittaessa tehdään yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi yhteistyössä huoltajan kanssa tai lastensuojeluilmoitus.

Toimenpiteiden laadinta poissaolojen vähentämiseksi

Poissaolot usein lisäävät pedagogisen tuen tarvetta. Oppilaan vahvemman tuen tarve on arvioitava monialaisesti ja tarvittaessa opiskeluhooltohenkilöstön kanssa. Yksilökohtaisissa opiskeluhooltotapaamisissa käytetään myös Wilman opiskeluhoitokertomusta yhteistyön tukena.

Opiskeluhoollon ammattilainen tai luokanopettaja/-valvoja selvittää oppilaan koulun ulkopuolisen tuen tilanteen siltä osin kuin mahdollista. Tarvittaessa opettaja tai opiskeluhoollon ammattilainen voi hyödyntää matalan kynnyksen palvelumallia ulkopuolisen tuen järjestämiseksi.

Luokanopettaja/-valvoja kirjaa suunnitellut toimenpiteet sekä mahdollisen tuen tarpeen muutoksen Wilman Muistio-välilehdeksi saatavaan poissaoloihin puuttumisen toimenpiteet lomakkeeseen. Kirjattuihin tavoitteisiin ja tukitoimiin pitää palata riittävän usein, jotta tukitoimia voidaan tarkentaa lukuvuoden aikana.

Jos oppilaan poissaolojen käsittelyyn liittyy koulun sisällä muita ammattilaisia opettajan lisäksi, on hyvä sopia toimenpiteiden seurannasta monialaisesti. Rehtori voi pedagogisen tietotyöpöydän avulla seurata tehtyjä poissaoloihin puuttumisen toimenpiteitä.

Kodin ja koulun yhteistyö – varhainen puuttuminen

Oppilaan lisääntyneisiin poissaoloihin liittyvissä tilanteissa on huomioitava, että lapsen koulupoissaolo saattaa olla huoltajalle huolestuttava ja kuormittava asia. Joskus huoltajalla voi olla erilainen käsitys poissaolon syistä kuin oppilaalla tai koululla. On myös mahdollista, että huoltaja ei ole lainkaan tietoinen oppilaan koulupoissaoloista. Avoin, sensitiivinen ja myötätuntoinen keskustelu on tärkeää. Työparina keskustelussa voi olla esimerkiksi opiskeluhoollon ammattilainen tai monikielinen ohjaaja.

Jos huoltajat kokevat tarvitsevänsä tukea esimerkiksi lapsen kasvatukseen tai arjen hallintaan ja ohjaukseen, heidän kanssaan voidaan tehdä yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tai huoltajat voidaan ohjata ottamaan itse yhteyttä lapsiperheiden sosiaaliohjaukseen.

3

Vahva tuki

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen

Vahvan tuen suunnitelman laatiminen

Kun kaikki toimenpiteet on tehty

Toimenpiteet aloitetaan, kun

- poissaolot jatkuvat varhaisen puuttumisen toimenpiteistä huolimatta
- poissaolot ylittävät 10 % seurantajakson aikana
- oppilas tai huoltaja ei sitoudu noudattamaan laadittuja suunnitelmia

Oppilaan tarpeet ja toiveet on asetettava etusijalle toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Ratkaisukeisyys ja keskinäinen kunnioitus on keskeistä opettajan, oppilaan, huoltajien ja opiskeluhoollon ammattilaisten yhteistyössä. Yhteistyön ja toimenpiteiden tavoitteena on, että oppilas palaa kouluun.

Jos oppilaan poissaolot jatkuvat tai oppilaan koulunkäynti on epäsäännöllistä ja haastavaa, tilanteen ratkaisemiseksi kootaan yksilökohtainen opiskeluhoollon monialainen asiantuntijaryhmä. Monialaisen asiantuntijaryhmän koolle kutsumiseen tarvitaan aina oppijan ja/tai huoltajan lupa. Heidän kanssaan arvioidaan yhdessä, keiden ammattilaisten olisi hyvä osallistua tapaamiseen.

Tiedon kokoaminen ja yhteinen keskustelu poissaolojen syistä asiantuntijaryhmän kesken on mahdollista vaitiolovelvollisuuden estämättä.

Monialaisen asiantuntijaryhmän ammattilaisten kesken tiedon kokoaminen ja yhteinen keskustelu poissaolojen syistä ja tarvittavista toimista on mahdollista vaitiolovelvollisuuden estämättä. Ryhmässä jäsennetään oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin kokonaistilannetta kokoamalla yhteen oppilaan ja huoltajan tieto sekä pedagoginen ja opiskeluhoollollinen tieto.

Asiantuntijaryhmä kuulee oppilasta ja huomioi hänen tarpeensa, kun ryhmä laatii suunnitelman oppilaan kouluun palaamiseksi. Ryhmässä sovitaan, kuka toimii vastuuhenkilönä ja huolehtii oppilaan tuen koordinoinnista.

Monialaisessa asiantuntijaryhmässä sovitut asiat ja vastuut kirjataan opiskeluhoollotkertomukseen, joka löytyy Wilmaista Muistiot-välilehdeltä.

Vastuuhenkilö on perillä oppilaan asioista ja pitää yhteyttä oppilaaseen ja monialaiseen asiantuntijaryhmään.

Esimerkkejä vastuuhenkilön tehtävistä:

- Pitää tiivistä yhteyttä oppilaaseen ja huoltajaan.
- On oppilasta vastassa koulupäivän alussa ja on tarvittaessa tavoitettavissa.
- Toimii linkkinä oppilaan, huoltajan, opettajien ja muun oppilaan tukiverkoston kanssa.

Taulukko 3

Poissaolojen määrät – vahva tuki

LUKUKAUSI	5 %	10 %	20 %	50 %
1. luokka	19 h	38 h	76 h	190 h
5. luokka	24 h	48 h	95 h	238 h
9. luokka	29 h	57 h	114 h	285 h
12 VIIKON JAKSO	5 %	10 %	20 %	50 %
1. luokka	12 h	24 h	48 h	120 h
5. luokka	15 h	30 h	60 h	150 h
9. luokka	18 h	36 h	72 h	180 h
6 VIIKON JAKSO	5 %	10 %	20 %	50 %
1. luokka	6 h	12 h	24 h	60 h
5. luokka	8 h	15 h	30 h	75 h
9. luokka	9 h	18 h	36 h	90 h

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti silloin, kun oppilaan opiskeluhoolltoasian hoitamiseen tarvitaan koulussa laajempaa opiskeluhoolltopalvelujen sekä opetushenkilöstön välistä yhteistyötä. Ryhmän kokoamiseen pyydetään suostumus oppilaalta tai huoltajalta. Oppilas ja huoltaja myös viime kädessä päättävät siitä, keitä ryhmässä on mukana. Asiantuntijaryhmän kokoamisessa huomioidaan kolmannen sektorin ja julkisten toimijoiden tarjoamat palvelut.

Monialainen asiantuntijaryhmä on oppilaan tarpeiden ja toiveiden mukainen. Asiantuntijaryhmä valitsee keskuudestaan vastuuhenkilön yhteydenpitoon ja tapaamisten organisointiin ja toimii suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti.

Jotta oppilas ja hänen huoltajansa saavat tarvitsemansa tuen, on yhteydenotto palvelutarpeen arviointiin tehtävä viipymättä. Tarvittaessa on tehtävä lastensuojeluilmotus.

Lastensuojeluilmotuksen tekemistä ohjaavat syyt poissaolojen taustalla, ei tuntimäärät. Tästä syystä syiden perusteellinen selvittäminen ja yhteistyö opiskeluhoollon palveluiden ammattilaisten kanssa on tärkeää. Opettaja vastaa poissaolojen syiden selvittämisestä ja opiskeluhoollon ammattilainen tukee ja osallistuu.

1. Mikäli poissaolojen syiden selvittelyssä herää huoli, on opiskeluhoollon ammattilaista mahdollista konsultoida anonyymisti.
2. Älä jää yksin, vaan konsultoi matalalla kynnyksellä. Lastensuojeluilmotuksen voi täyttää yhdessä opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa.
3. Lastensuojeluilmotukseen kirjataan syiden selvittelyssä esiin noussut huoli sekä mitä toimenpiteitä on jo tehty.
4. Mikäli oppilas tai perhe ei ole suostunut yksilökohtaiseen monialaiseen yhteistyöhön, tulee se mainita lastensuojeluilmotuksessa.

Ryhmän kokoamisesta, tiedonluovutuksesta sekä kirjaamisesta on säädetty ja ohjattu yksityiskohtaisesti Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) ja sen soveltamiseksi laaditussa ohjeistuksessa. Oppilaan ja/tai huoltajan suostumuksella ryhmään voidaan kutsua myös tarvittavia yhteistyötahoja, esim. lasten- tai nuorisopsykiatrialta, perheneuvolasta tai lastensuojelusta. Ryhmä voi myös konsultoida tarpeelliseksi katsomiaan asiantuntijoita parhaan mahdollisen tuen järjestämiseksi.

Vahvan tuen suunnitelman laatiminen

Poissaolojen syyt pitää selvittää perusteellisesti oppilaan ja huoltajan kanssa. Poissaolosyiden perusteellinen selvitys sitä varten kehitettyjen lomakkeiden avulla (esimerkiksi ISAP tai SRAS-R) kuuluu opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisille. Vain heillä on työtehtäväänsä liittyvä lakisääteinen oikeus kerätä arvioon tarvittavia henkilötietoja ja käsitellä selvittelyssä tarvittavia potilas- tai asiakastietoja. Poissaolojen syiden selvitys auttaa järjestämään oppilaalle juuri sellaista tukea, jota hän tilanteessaan tarvitsee.

Vaikeissa poissaolotilanteissa tarvitaan joustoa niin opetusjärjestelyiden kuin itse opetuksen sisältöjenkin suhteen. Kun oppilaalla on paljon poissaoloja, hän ei yleensä pysty suorittamaan oppisisältöjä tavoiteajassa, joten tuen tehottaminen on välttämätöntä. Oppilaan ja huoltajan kanssa sovitaan, missä ja miten opiskelu pääsääntöisesti tapahtuu. Tällä tavoin varmistetaan, että oppilas saa onnistumisen kokemuksia ja tunteen siitä, että opiskelu kuitenkin etenee poissaoloista huolimatta.

Oppimisen tavoitteet tulee asettaa mahdollisimman konkreettisiksi ja ne asetetaan yhdessä oppilaan kanssa. Oppiaineen sisällöt käydään läpi oppilaan ja huoltajan kanssa. Samalla käydään läpi, millä tavalla oppimista arvioidaan. Mahdollisimman monipuolinen arviointi tukee sekä oppilaan motivaatiota että luotettavan kuvan saamista oppilaan edistymisestä. Oppilaalle annetaan kannustavaa palautetta pienestäkin edistymisestä.

Joskus tarvitaan eriyttämistä, jos oppilaalla on haasteita oppimisessa. Eriyttämällä opetusta huomioidaan paremmin oppilaan yksilölliset tarpeet oppimisessa. Eriyttää voi sisällön, materiaalin, arvioinnin, oppimisympäristön, opetusmenetelmien ja opetusjärjestelyiden suhteen.

- ▶ Oppilaan luokanopettaja tai -valvoja huolehtii tehtävien toimittamisesta oppilaalle.
- ▶ Opetusjärjestelyt, vastuut, tavoitteet ja arviointi kirjataan poissaoloihin puuttumisen toimenpiteet lomakkeeseen tai opiskeluhuoltokertomukseen, jos oppilaalle on koottu monialainen asiantuntijaryhmä.
- ▶ On tärkeää huomioida pienikin edistyminen opinnoissa, koska onnistumisen kokemus tukee kouluun kiinnittymistä ja vahvistaa ajatusta kouluun palaamisesta.
- ▶ Yhteydenpito oppilaaseen on tärkeää. Kuulumisten kysyminen on viesti välittämisestä sekä siitä, että oppilasta kaivataan koulussa.

Monialaisen asiantuntijaryhmän vastuuhenkilö suunnittelee asteittaisen paluun mallin. Kouluun palaamista voi helpottaa, jos oppilas voi valita itselleen turvahenkilön (esimerkiksi kaverin tai koulun aikuisen), joka on kontaktissa oppilaaseen ja tukee kouluun paluussa Oppilaan valitsema turvahenkilö kohtaa oppilaan sovituksessa paikassa, kun tämä tulee kouluun.

Muita ratkaisuja

- ▶ Oppilas voi tilapäisesti siirtyä opiskelemaan toisessa luokassa.
- ▶ Oppilas voi tilapäisesti toimia tukioppilaana/apuopettajana alkuopetusluokissa tai alemmilla vuosiluokilla.
- ▶ Työelämäpainotteinen opetus (JOPO, TEPPO).

Joustava perusopetus (JOPO) on tarkoitettu nuorille, jotka kokevat vaikeuksia motivoitua koulusta ja jotka hyötyisivät toiminnallisemmasta ja työpainotteisemmasta opetuksesta. TEPPO-toiminnan tavoitteena on tarjota työelämäopetusta, tehostettua ohjausta sekä joustavia ratkaisuja perusopetukseen.

Kun kaikki toimenpiteet on tehty

On tilanteita, joissa kaikki toimenpiteet on tehty, mutta oppilas ei edelleenkään palaa kouluun. Tästä huolimatta vastuuhenkilön täytyy ylläpitää myötätuntoista vuorovai-
kutusta oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa. Oppilaalle välitetään viestiä, että hän on poissaolostaan huolimatta yhä tervetullut kouluun. Monialainen yhteistyö oppilaan hyvinvoinnin vahvistamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, jotta oppilas saadaan kiinnittymään takaisin kouluun.

Innovatiivinen kehittämistyö liittyen vaativiin poissaolotilanteisiin ja kouluakäymättömyyteen jatkuu yhteistyössä Helsingin koulujen kanssa.

Lähteet ja kirjallisuutta

Allen, K.A., Kern, M.L., Vella-Brodrick, D., Hattie, J. & Waters, L.E. 2018. What Schools Need to Know About Fostering School Belonging: a Meta-analysis, *Educational Psychology Review* 30(1):1–34.

Koulukunnossa.fi. Hankekokonaisuus 2020–2023. Lohjan kaupunki

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. *Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus*. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:9.

Pelkonen, J., Kiuru, N., & Virtanen, T. 2022. Miksi yläkoululainen on poissa koulusta? Integroiva kirjallisuuskatsaus koulupoissaolotyyppeihin liittyvistä yksilö- ja ympäristötekijöistä. *Kasvatus*, 53(3), 287–303.

Perttula, T., Sunttila, S., Puumalainen, T., Kareinen, O., Hultin, N. & Tornainen, T. *Oppimisen ja koulunkäynnin moniammatillisen tuen käsikirja*. Helsinki. <https://opehuone.fi/wp-content/uploads/Oppimisen-ja-koulunkaynnin-moniammatillisen-tuen-kasikirja.pdf>

Pusa, A-M. & Markkanen, E-L. 2023. *Erilaisia lähestymistapoja ja vaihtelevia asenteita – opetuksen järjestäjien kokemuksia poissaoloihin liittyvien toimintatapojen kehittämisestä*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 13:2023.

Sergejeff, J. (toim.) 2023. *Yhteisellä koulutiellä. Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen*. Opetus- ja kulttuuri-ministeriön julkaisuja: 2023:27. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165025/OKM_2023_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liitteet

Liite 1. Yhteydenotto huoltajaan poissaolojen syiden selvittämiseksi

Keskustelun tavoite on selvittää poissaolon syy, mutta myös edistää yhteistyötä huoltajan kanssa, jotta oppilaan kokemus turvallisuuden tunteesta, kouluun kiinnittyminen ja opiskelumotivaatio paranisivat.

Ennen yhteydenottoa:

- ▶ Kartoita ajantasainen tieto oppilaan poissaoloista. Etsi koulun opiskeluhuollon yhteystiedot valmiiksi jaettavaksi.
- ▶ Pyydä neuvoja kollegoilta ja opiskeluhuollon ammattilaisilta, tarvittaessa voitte tehdä puhelun/ käydä keskustelun huoltajan kanssa yhdessä.
- ▶ Pohdi myös seuraavia asioita:
 - Oppilaan vahvuudet
 - Oppimisvaikeudet
 - Kaverisuhteet
 - Muutokset elämäntilanteessa
 - Ristiriidat kotona tai koulussa
 - Tunne-elämän asiat

Yhteydenotto puhelimitse tai kasvotusten:

- ▶ Tervehdi, esittele itsesi ja varmista, että olet tavoittanut oikean henkilön.
- ▶ Voit aloittaa esimerkiksi seuraavilla lauseilla:
 - Mitä oppilaalle kuuluu?
 - Soitan, koska olen huomannut, että.. (huolta herättävä muutos oppilaan toiminnassa)
- ▶ Kuuntele huoltajan käsitys poissaoloista ja niihin liittyvistä asioista.
- ▶ Kysy, mitä voisitte yhdessä tehdä poissaolojen vähentämiseksi.
- ▶ Pyydä huoltajaa kertomaan oppilaalle koulun yhteydenotosta.
- ▶ Neuvo, minne huoltaja voi olla yhteydessä, esimerkiksi opiskeluhuollon ammattilaisiin tai lapsiperheiden sosiaalipalveluihin. Anna tarvittavat yhteystiedot ja tarjoudu auttamaan yhteydenotossa.
- ▶ Sovi seurannasta ja yhteydenpidosta.
- ▶ Jos keskustelussa sovitaan jatkotoimenpiteistä, kirjaa ne Wilman poissaoloihin puuttumisen lomakkeelle.

Liite 2. Listaus työkaluista syiden selvittämiseen ja tavoitteiden asettamiseen

Tähän oppaaseen on koottu kattavasti erilaisia tapoja selvittää poissaolojen taustalla olevia syitä ja työkaluja tavoitteiden asettamiseen:

[KouluKunnossa_opas_kartoitukseen_12_2024.pdf](#)

Helsinki

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on kehitetty poissaoloihin puuttumisen toimintamallia jo pitkään. Alkuperäinen viisiportainen poissaoloihin puuttumisen malli laadittiin Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) pohjalta. Malli kuvattiin Poissaoloihin puuttumisen käsikirjan ensimmäisessä versiossa, joka julkaistiin 2021 (toim.T.Torniainen). Sitouttava kouluyhteisötyö -hankkeen (2021–2023) yhteydessä uudistettu perusopetuslaki (26 §) sekä poissaoloihin liittyvät OPS-muutokset (luvut 4.2, 5.1 ja 5.6) edellyttivät Poissaoloihin puuttumisen käsikirjan päivittämistä. Päivitystä varten konsultoitiin koulupoissaolojen erityisasiantuntijoita ja kartoitettiin laajasti helsinkiläisten peruskoulujen henkilöstön ja oppilaiden näkemyksiä poissaoloihin liittyvistä ilmiöistä ja käytänteistä. Päivityksen yhteydessä alkuperäisen mallin viisi porrasta muokattiin valtakunnallisen linjauksen mukaisesti siten, että käsikirjassa kuvattava poissaoloihin puuttumisen ja seurannan toimintamalli rakentuu ennaltaehkäisyyn, varhaisen puuttumisen ja vahvan tuen toimenpiteistä.

Helsingissä 21. kesäkuuta 2023

Sky-tiimi: Hanna Asikainen, Saija Benjamin, Santeri Kanula, Harri Kumpulainen, Kirsi Lehtosaari, Vita Linfast, Riikka Määttä, Johanna Sova, Valo Widbom

Käsikirja päivitetty oppimisen tuen uudistuessa syyskuussa 2025